

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria A

Warszawa, dnia 8 czerwca 2026 r.

Pozycja 64

POSTANOWIENIE

z dnia 20 maja 2026 r.

Sygn. akt SK 1/23

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Wojciech Sych – przewodniczący
Stanisław Piotrowicz – sprawozdawca
Bogdan Świączkowski
Rafał Wojciechowski
Jarosław Wyrembak,

po rozpoznaniu, na posiedzeniu niejawnym w dniu 20 maja 2026 r., skargi konstytucyjnej Parafii Rzymskokatolickiej [...] w G. o zbadanie zgodności:

art. 292 w związku z art. 172 § 1, w związku z art. 285 § 1 i 2, w związku z art. 305⁴, w związku z art. 352 § 1 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. z 2019 r. poz. 1145, ze zm.) w zakresie, w jakim:

- „umożliwiają nabycie przez zasiedzenie służebności przesyłu w dobrej wierze w przypadku braku decyzji administracyjnej wydanej na podstawie art. 35 ustawy z dnia 12 marca 1958 r. o zasadach i trybie wywłaszczenia nieruchomości [Dz. U. z 1974 r. Nr 10, poz. 64, ze zm.], art. 70 ust. 1 ustawy z dnia 29 kwietnia 1985 r. o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości (DZ. U. z 1991 r. nr 30 poz. 127 ze zm.), art. 124 ust. 1 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (DZ. U. z 2018 r. poz. 2204 ze zm.)”,
- „umożliwiają doliczenie posiadania przez przedsiębiorstwa energetyczne wykonywanego przed dniem 3 sierpnia 2008 r., do okresu korzystania przez przedsiębiorcę przesyłowego z trwałego i widocznego urządzenia w sposób odpowiadający służebności przesyłu po dniu 3 sierpnia 2008 r., potrzebnego do nabycia służebności przesyłu przez zasiedzenie z pominięciem zawieszenia biegu zasiedzenia służebności przesyłu na nieruchomości skarżącej, której przywrócono własność wywłaszczonych nieruchomości lub przyznano nieruchomości zamienne po przemianach ustrojowych Państwa Polskiego po 1989 r., zgodnie z ustawą z 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1347 ze zm.) a który to właściciel został pozbawiony możliwości dochodzenia zwrotu własności swojej nieruchomości z uwagi na obowiązujące przepisy prawne w PRL oraz uwarunkowania polityczne, co skutkowało zawieszeniem biegu zasiedzenia służebności gruntowych a następnie służebności przesyłu do czasu przywrócenia wła-

sności nieruchomości wyłączonej bądź przyznania nieruchomości zamiennej w postępowaniu regulacyjnym w stanie wolnym od obciążeń przez Komisję Majątkową”
– z art. 2, art. 21 ust. 1 i 2, art. 25 ust. 4, art. 31 ust. 2 i 3, art. 32 ust. 1 i 2, art. 37 ust. 1 oraz art. 64 ust. 1-3 Konstytucji,

p o s t a n a w i a:

umorzyć postępowanie.

Orzeczenie zapadło jednogłośnie.

UZASADNIENIE

I

1. W skardze konstytucyjnej z 13 lutego 2020 r. Parafia Rzymskokatolicka [...] w G. (dalej: skarżąca) reprezentowana przez pełnomocnika z wyboru, wystąpiła z żądaniem przytoczonym w komparycji niniejszego postanowienia, na tle następującego stanu faktycznego.

Skarżąca jest właścicielem nieruchomości, na której znajdują się urządzenia przesyłowe – trzy linie średniego napięcia 15 kV. Właścicielem tych linii jest przedsiębiorstwo przesyłowe. W postępowaniu sądowym ustalono, że urządzenia zostały posadowione na nieruchomości skarżącego w 1981 i 1985 r. W dacie budowy linii jako właściciel nieruchomości figurował w księdze wieczystej Skarb Państwa. Nieruchomość została przejęta od skarżącej na podstawie ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz. U. Nr 9, poz.87). Skarżąca jest właścicielem działki na podstawie ugody zawartej w 1993 r. przed Komisją Majątkową. Linie od czasu powstania nie zmieniły swojego przebiegu i nie podlegały przebudowie, są nieprzerwanie eksploatowane i na bieżąco konserwowane podlegają okresowym przeglądom, naprawom i modernizacji.

Skarżąca wniosła do sądu rejonowego o ustanowienie służebności przesyłu na podstawie art. 305¹ ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. z 2019 r. poz. 1145, ze zm.; dalej: k.c.). W odpowiedzi przedsiębiorstwo przesyłowe odmówiło ustanowienia odpłatnej służebności przesyłu, powołując się na nabycie służebności w drodze zasiedzenia.

Postanowieniem z 2019 r. sąd rejonowy oddalił wniosek skarżącej o ustanowienie służebności przesyłu. Uznał, że wniosek podlegał oddaleniu na podstawie art. 292 w związku z art. 352 § 1 i 2 k.c. oraz art. 305¹-305⁴ w związku z art. 172 § 1 k.c.

Od postanowienia skarżąca wniosła apelację do sądu okręgowego. Postanowieniem z 2019 r. sąd okręgowy oddalił apelację. W uzasadnieniu sąd okręgowy, dzieląc w całości ocenę dowodów, faktów oraz stanowisko prawne sądu rejonowego, odniósł się do zarzutów apelacji kwestionujących istnienie podstaw przesłankowego ustalenia zasiedzenia służebności gruntowej odpowiadającej służebności przesyłu.

Skarżąca wskazała, że wykładnia zaskarżonych przepisów dokonana przez sąd okręgowy prowadzi do pozbawienia właściciela nieruchomości ekwiwalentu za wieloletnie korzystanie z jego gruntu bez tytułu prawnego, a także dalsze korzystanie w przyszłości. Wykładnia kwestionowanych przepisów, przyjęta w dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego oraz sądów powszechnych, zgodnie z którą możliwe jest zasiedzenie przez przedsiębiorstwo energetyczne służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu w dobrej wierze (wprowadzona do systemu prawnego dopiero 3 sierpnia 2008 r.) i doliczenie

okresu posiadania służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu do okresu posiadania służebności przesyłu oraz pominięcie zawieszenia ewentualnego okresu zasiedzenia służebności gruntowej i przesyłu w czasie, gdy właściciel nie mógł dysponować własnością swojej nieruchomości wywłaszczonej w okresie PRL do czasu jej zwrotu po przemianach ustrojowych po 1989 r., narusza: konstytucyjne prawo własności, zasady proporcjonalności, równości wobec prawa i poszanowania zasad demokratycznego państwa prawnego.

W uzasadnieniu skargi skarżąca podkreśliła, że „[p]odstawę skargi konstytucyjnej stanowi wykładnia kwestionowanych przepisów przez Sąd Najwyższy i w konsekwencji również przez Sąd Okręgowy (...), w zakresie w jakim umożliwiają przez (...) Sp. z o.o. doliczenie posiadania po dniu 1 lutego 1989 r., do okresu korzystania (...) jako przedsiębiorcy przesyłowego z trwałego i widocznego urządzenia w sposób odpowiadający służebności przesyłu przed dniem 3 sierpnia 2008 r., potrzebnego do nabycia służebności przez zasiedzenie w dobrej wierze. Ponadto naruszone zostało prawo własności skarżącego nie tylko poprzez bezprawne wywłaszczenie w okresie PRL ale po przywróceniu własności tej nieruchomości pominięto prawo skarżącego do ochrony jego własności i rzetelnego procesu sądowego. Skarżący mógł korzystać z ochrony prawa własności po 1993 r. a przedsiębiorstwo energetyczne jako podmiot publiczny powstały z majątku Skarbu Państwa mogło rozpocząć bieg terminu zasiedzenia służebności gruntowej a potem służebności przesyłu już od 1991 r. i to w dobrej wierze” (s. 5-6 skargi).

2. W piśmie z 8 lutego 2023 r. Rzecznik Praw Obywatelskich poinformował, że nie zgłasza udziału w postępowaniu.

3. W piśmie z 27 marca 2023 r. Prokurator Generalny (dalej: Prokurator lub PG) zajął stanowisko w sprawie. W jego ocenie postępowanie podlega umorzeniu na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393; dalej: u.o.t.p.TK) wobec niedopuszczalności wydania wyroku.

3.1. PG przedstawił podstawy skargi konstytucyjnej, a następnie, z uwagi na zakresowe określenie przedmiotu kontroli, wskazał na dwa odrębne zakresy stosowania zaskarżonych przepisów. Pierwszy z nich dotyczy normy, zgodnie z którą zaskarżone przepisy umożliwiają nabycie przez zasiedzenie służebności przesyłu w dobrej wierze przez posiadacza tej służebności (podmiot faktycznie korzystający z cudzej nieruchomości w zakresie odpowiadającym treści służebności przesyłu) w sytuacji, gdy posiadacz ten nie może wylegitymować się administracyjnym tytułem, z którego wynika prawo do korzystania z urządzeń przesyłowych znajdujących się na cudzej nieruchomości.

Zdaniem Prokuratora za nieistotne z punktu widzenia uzasadnienia, należy uznać doprecyzowanie, że chodzi o możliwość zasiedzenia służebności przesyłu w przypadku braku decyzji administracyjnej, z której wynika prawo do korzystania z urządzeń przesyłowych znajdujących się na cudzej nieruchomości, gdyż właśnie podstawową funkcją i istotą zasiedzenia jest uporządkowanie długoletnich stanów faktycznych i nadanie im usankcjonowanego prawnie statusu, czyli – nabycie *ex lege* określonego prawa przez nieuprawnionego, tj. niemającego wykazać się tytułem prawnym np. wynikającym z decyzji administracyjnej, posiadacza wskutek faktycznego wykonywania tego prawa w oznaczonym w ustawie czasie.

W ocenie Prokuratora „[w] skardze konstytucyjnej nie chodzi (...) o samą możliwość zasiedzenia służebności przesyłu w dobrej wierze (czego dotyczy pierwszy ze wskazanych w *petitum* skargi konstytucyjnej zakres stosowania zaskarżonych przepisów), lecz jedynie o możliwość doliczenia do okresu wymaganego do zasiedzenia służebności przesyłu okresu

korzystania przez przedsiębiorcę przesyłowego – przed dniem 3 sierpnia 2008 r. – z trwałego i widocznego urzędnika w sposób odpowiadający służebności przesyłu”. Z tego względu postępowanie w pierwszym z wymienionych w *petitum* skargi zakresów stosowania zakwestionowanych przepisów podlega umorzeniu ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku (art. 59 ust. 1 pkt 2 u.o.t.p.TK).

3.2. Prokurator w odniesieniu do drugiego zarzutu, dotyczącego kwestii dopuszczalności doliczenia do okresu posiadania służebności przesyłu okresu posiadania – przed 3 sierpnia 2008 r. – służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu, wskazał, że przedmiotem ewentualnej oceny konstytucyjności może być wyłącznie norma, zgodnie z którą możliwe jest „doliczenie posiadania przez przedsiębiorstwa energetyczne wykonywanego przed dniem 3 sierpnia 2008 r., do okresu korzystania przez przedsiębiorcę przesyłowego z trwałego i widocznego urzędnika w sposób odpowiadający służebności przesyłu po dniu 3 sierpnia 2008 r., potrzebnego do nabycia służebności przesyłu przez zasiedzenie”. W tym przedmiocie Prokurator wskazał, że wprowadzenie w orzecznictwie poglądu, iż możliwość powstania i nabycia przez zasiedzenie – przed wprowadzeniem do polskiego systemu prawnego służebności przesyłu – służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu wydaje się być utrwalony, to jednak wśród przedstawicieli doktryny brak jest pełnej akceptacji dla takiej wykładni. Poza tym, Prokurator podkreślił, że „nie wskazano, jako przedmiotu zaskarżenia, przepisu art. 305¹ k.c., choć to właśnie ten przepis definiuje służebność przesyłu i (...) wspólnie z art. 352 k.c. może być uznany za źródło rekonstrukcji normy zakwestionowanej w skardze konstytucyjnej”. Z tego też względu uznał, że Trybunał powinien umorzyć postępowanie z uwagi na niedopuszczalność wydania wyroku również w tym zakresie.

II

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

Na wstępie rozważyć należy kwestię dopuszczalności merytorycznego orzekania w niniejszej sprawie. Konieczność taka wynika z faktu, że w wyroku z 2 grudnia 2025 r. o sygn. P 10/16 (OTK ZU A/2026, poz. 1) Trybunał Konstytucyjny orzekł, że „[a]rt. 292 w związku z art. 285 § 1 i 2 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. z 2025 r. poz. 1071, ze zm. [dalej: k.c.]), rozumiane w ten sposób, że umożliwiają nabycie przez przedsiębiorcę przesyłowego lub Skarb Państwa, przed wejściem w życie art. 305¹-305⁴ ustawy – Kodeks cywilny, w drodze zasiedzenia służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu, są niezgodne z art. 21 ust. 1, art. 64 ust. 2 i 3 w związku z art. 31 ust. 3 oraz art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej”.

Mając na uwadze, że w wyroku tym dokonano już oceny zgodności art. 292 w związku z art. 285 § 1 i 2 k.c. z art. 21 ust. 1, art. 64 ust. 2 i 3 w związku z art. 31 ust. 3 oraz art. 2 Konstytucji, należało rozważyć, czy w niniejszej sprawie nie zaszła ujemna przesłanka procesowa w postaci zakazu ponownego orzekania o tym samym (*ne bis in idem*). Według utrwalonego orzecznictwa, występuje ona wtedy, gdy zaskarżony przepis był już przedmiotem rozstrzygnięcia Trybunału Konstytucyjnego, ale w przeciwieństwie do ujemnej przesłanki *res iudicata* postępowanie mógł zainicjować inny podmiot, choć na podstawie tych samych zarzutów niezgodności z Konstytucją (por. postanowienie pełnego składu z 3 listopada 2015 r., sygn. SK 64/13, OTK ZU nr 10/A/2015, poz. 169, wraz z przywołanym tam orzecznictwem).

Zestawiając przedmiot kontroli oraz treść zarzutów w niniejszej sprawie z przedmiotem kontroli oraz treścią zarzutów w sprawie o sygn. P 10/16, należało stwierdzić wystąpienie w niniejszej sprawie przesłanki *ne bis in idem*. Wniosek ten wynika z następujących względów. Po pierwsze, przedmiotem oceny Trybunału w sprawie o sygn. P 10/16 były te same

przepisy, które wskazała skarżąca, a więc art. 292 w związku z art. 285 § 1 i 2 k.c. Co prawda w niniejszej sprawie powołano związkowo także art. 172 k.c., jednakże nie zmieniło to treści normatywnej przedmiotu kontroli w stosunku do przedmiotu kontroli w sprawie o sygn. P 10/16. Art. 172 k.c. określa przesłanki nabycia własności nieruchomości wskutek zasiedzenia, a te mają być, zgodnie z nakazem z art. 292 k.c., odpowiednio stosowane do zasiedzenia służebności gruntowej. Kluczowe znaczenie w obydwu sprawach, w związku z formułowanymi zarzutami, miała jednak kwestia samej dopuszczalności nabycia przez zasiedzenie prawa rzeczowego „służebności gruntowej o treści służebności przesyłu”, a nie przesłanek jej nabycia. Powołanie art. 172 k.c. w niniejszej sprawie w istocie nie miało związku ze stawianymi zarzutami, dlatego postępowanie w tym zakresie należało umorzyć (art. 59 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym, Dz. U. z 2019 r. poz. 2393; dalej: u.o.t.p.TK).

Po drugie, w obydwu sprawach zarzuty dotyczyły tego samego znaczenia przedmiotu kontroli ukształtowanego w orzecznictwie. W wyroku o sygn. P 10/16 Trybunał orzekł, że „kwestionowana norma prawna, wywiedziona z art. 292 w związku z art. 285 § 1 i 2 k.c. – dopuszczająca nabycie w drodze zasiedzenia przez przedsiębiorcę przesyłowego lub Skarb Państwa, przed wejściem w życie art. 305¹-art. 305⁴ k.c., służebności gruntowej odpowiadającej treścią służebności przesyłu w sytuacji, gdy nie została wydana decyzja administracyjna ograniczająca prawa właściciela do gruntu – ma oparcie w ugruntowanej i jednolitej praktyce orzeczniczej Sądu Najwyższego i sądów powszechnych”. Doszedł przy tym do przekonania, że linia orzecznicza kreująca służebność gruntową odpowiadającą treścią służebności przesyłu i dopuszczająca zasiedzenie takiej służebności, ma charakter prawotwórczy. Sąd Najwyższy wyprowadził z art. 292 w związku z art. 285 § 1 i 2 k.c. normę przewidującą ustanowienie oraz możliwość nabycia przez zasiedzenie służebności gruntowej odpowiadającej treścią służebności przesyłu, która w odróżnieniu od klasycznej służebności gruntowej nie jest związana z własnością nieruchomości władnącej.

Trybunał zwrócił przy tym uwagę, że w systemie polskiego prawa cywilnego ustawodawca ustalił zamknięty katalog praw rzeczowych, jak i ograniczonych praw rzeczowych. Prawami rzeczowymi są: prawo własności, użytkowanie wieczyste i ograniczone prawa rzeczowe, a tymi ostatnimi: użytkowanie, służebność, zastaw, spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu oraz hipoteka (art. 244 § 1 k.c.). Wobec zasady *numerus clausus* praw rzeczowych i ograniczonych praw rzeczowych, jakiegokolwiek poszerzenie lub zawężenie dotychczasowej listy tych praw, wymaga zmiany ustawodawstwa. To ustawa powinna wprost tworzyć takie prawa i określać ich zakres. Tymczasem, dokonywana przez sądy wykładnia art. 285 § 1 i 2 k.c. (wbrew ograniczeniom wynikającym z obowiązywania zasady *numerus clausus* praw rzeczowych) w istocie doprowadziła do wprowadzenia do systemu prawa rzeczowego trzeciego rodzaju służebności – służebności gruntowej bez istnienia nieruchomości władnącej, a w konsekwencji do wykreowania w drodze analogii niespójnego systemowo rodzaju służebności ingerującej w prawo własności. W wypadku ustanawiania służebności na rzecz przedsiębiorcy przesyłowego trudno było bowiem wskazać nieruchomość władnącą i to, by służebność zwiększała jej użyteczność.

Przed wejściem w życie przepisów o służebności przesyłu, to jest przed 3 sierpnia 2008 r., nie istniała możliwość posiadania ani zasiedzenia służebności gruntowej odpowiadającej treścią służebności przesyłu. Służebność gruntowa i służebność przesyłu są bowiem odrębnymi instytucjami prawa rzeczowego, a przyjęcie możliwości zasiedzenia takiego „odpowiednika” prowadziłoby do niedopuszczalnego, wstecznego działania prawa. Właściciele nieruchomości nie mieli świadomości, że urządzenia przesyłowe mogą prowadzić do ustanowienia lub zasiedzenia służebności na rzecz przedsiębiorców. Praktyka opierała się na dzierżawie, użytkowaniu lub wywłaszczeniu, a nie na służebnościach. Tym samym właściciele nie mogli przewidzieć negatywnych skutków prawnych dla swojego prawa własności. Trybunał

uznał, że oznacza to naruszenie konstytucyjnych zasad ochrony zaufania do państwa, pewności i bezpieczeństwa prawa oraz ochrony własności. Właściciele nie byli świadomi biegu zasiedzenia na korzyść przedsiębiorstw przesyłowych, co prowadziło do rażącego naruszenia ich praw majątkowych.

Po trzecie, co prawda treść zarzutów, z punktu widzenia katalogu wzorców kontroli w obydwu sprawach nie była tożsama, niemniej jeżeli w sprawie o sygn. P 10/16 orzeczono o niezgodności tożsamego przedmiotu kontroli ze stosownymi przepisami Konstytucji, to wymaganie tożsamości wzorców kontroli w obydwu sprawach do stwierdzenia występowania przesłanki *ne bis in idem* byłoby bezcelowe. Orzeczenie o niezgodności przedmiotu kontroli z jakimkolwiek wzorcem kontroli sprawia, że kolejna ocena tego przedmiotu z innym wzorcem jest pozbawiona racji. Natomiast orzeczenie o zgodności przedmiotu kontroli z określonym wzorcem kontroli wymagałoby do ustalenia przesłanki *ne bis in idem* w drugiej sprawie także tożsamości wzorca kontroli w tej sprawie.

Wystąpienie w sprawie przesłanki *ne bis in idem* nakazuje umorzenie postępowania przed Trybunałem ze względu na zbędność wydania wyroku (art. 59 ust. 1 pkt 3 u.o.t.p.TK).

W związku z powyższym Trybunał Konstytucyjny postanowił jak w sentencji.